DISPVTATIO IVRIDICA INAVGVRALIS,

DE

IVRE SPECTRORVM

QVAM

RECTORE ACADEMIÆ MAGNIFICENTISSIMO,

SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO,

DOMINO

FRIDERICO WILHELMO,

ELECTORATVS ATQVE PROVINCIARVM BRANDENBVRGICARVM HEREDE, &c.

In Illustri Fridericiana,

CONSENSV INCLYTÆ FACVLTATIS IVRIDICÆ

PRÆSIDE

DN. IO. SAMVELE STRYKIO,

D. PROF. PVBL. ORD. ET FACVLT. IVRID. DECANO,

PATRONO AC PROMOTORE SVO ÆTATEM VENERANDO

PRO LICENTIA

SVMMOS IN IVRE HONORES ET PRIVILEGIA RITE CONSEQVENDI

D. XXV. IVNII AN. MDCC HORIS ANTE ET POMERIDIANIS

PLACIDO ERVDITORVM EXAMINI SVBMITTIT,

ANDREAS Becker,

HALÆ MAGD.

HALÆ MAGDEBVRGICÆ

Literis IOH. CHRIST. GRVNERTI, Acad. Typ. 1738.

(5) ½

7440.5.11
A.4554.
BK

Q. D. B. V.

PRAEFATIO.

Qvi ſeculi noſtri felicitatem præ ſuperioribus adſtruere aliquando cupiet, næ ille præcipuum ab admirandis rei litterariæ incrementis petet argumentum. Nec abſurde profecto. Quicquid enim in liberalibus diſciplinis incultum, informe, atque ſepultum olim iacebat, nunc elaboratum prodire, nitori ſuo reſtitui, ac animam quaſi recipere, videmus. Eundo creuerunt litteræ, vt fama; hinc augmentis ſcientiarum indies locupletamur. Ne ſingulas (prout vulgo vocantur) Facultates percurramus, in Iurisprudentia noſtra mirificas acceſſiones quis non deprehendat? licet hæc in ſe vaſtiſſima ſit propter infinitas materias, quibus occupatur, licet diffuſiſſima, propter diuerſas partes, quibus abſoluitur, adeo tamen hodie exculta, vt, quæ ab antiquis ICtis breui commentatione tractari cæpta, nunc iuſto volumine complexa, quæ ab illis incidenter tacta, nunc integro tractatu explicata poſſideamus. Inprimis autem ad illuſtrationem Inrisprudentiæ plurimum conduxiſſe Diſputationes publicas certum

tum est, quibus ex more Academiarum vetustissimo singulares casus, negotia, leges atque controuersiæ resolui explicarique consueuerunt, qua ratione factum, vt numerus Disputationum luridicarum in tantum excreuerit, vt etiamnum, quandocunque aliquod thema publico loco discutiendum, nisi crambem bis coctam apponere velis, necessum sit, diligentissime inquirere, num forte ab alio iamdum pertractata sit materia proponenda. Idem in præsens mihi curæ fuit, ac opportune satis. Cum enim inaugurali specimini destinatam materiam exorsus essem, oblata est ab amico præter opinionem eiusdem argumenti Disputatio ante plures annos habita, eadem plane methodo conscripta. Mox ergo mutaui consilium, & missa priori, materiam præsentem de iure spectrorum ex multis, quas hactenus animo volueram, selegi, curiosam inprimis, nec tamen vt spero, inutilem. Quo rarior enim in Commentariis iuris ciuilis spectrorum occurrit mentio, eo magis ex vsu communi futurum censui, si ea, quæ quotidiana tantum non praxis postulat, breuiter exponerem, licet rationibus magis fulta, quam allegatis Doctorum inuicem dissentientium stipata. Vnde simul clarescet, non esse adeo sterilem hanc materiam, qualis primo intuitu videtur, quin & fortassis vtiliorem illis tricis, quas ex iure antiquo (Romano vel etiam Iustinianeo) multo conatu exsculptas nonnulli citra omnem applicationem interdum proponunt, queis gloria Dei vel salus Reipubl. nostræ parum, credo, prouehitur. De cetero propter temporis angustiam aliaque impedimenta prolixiorem esse hac vice non licuit, interim, si Deus vitam viresque concesserat, forte reassumendi operis aliquando dabitur occasio.

§. I.

§. I.

QVemadmodum ſummus rerum opifex ab initio omnia in gratiam hominis ineffabili bonitate varietateq; produxerat, ſic vt nihil plane recens creato orbe contineretur, quo non homo vel vti liberrime, vel inſigniter delectari poſſet; ita etiam vicarium quoddam in res omnes creatas imperium ſimul ipſi conceſſerat, cuius exercitio ſumma cum conſtantia mentis impigre frueretur, metus omnis expers atque ignarus, quod ab omni aduerſo impetu ſatis ſe tutum ſentiret. At, poſtquam homo ſatanæ impulſu deflexit a recto mandati diuini tramite, deiectus eſt in continenti ab iſta tranquillitatis animi feliciſſima poſſeſſione, ſimulque ita meticuloſus ac timidus euaſit, vt nunc vel ad folii ſtrepitum expaueſcere ſoleat, qui ante hac ipſius Dei maieſtatem nunquam reformidaſſet. Miſerrima hæc mutatio hominem eo perduxit, vt non tantum bruta animantia pleraque, verum & ſatanam, qui tamen in miniſterium ipſius initio creatus erat, omnium maxime metuat. Et quidni metueret infenſiſſimum hoſtem, qui obambulat tanquam leo rugiens & quærit, quos deuoret. *1. Petr. V, v. 8.* Sicut enim non poteſt non eſſe terribilis vel ipſo nomine ſuo, ita etiam quæcunque tandem in vniuerſo terrarum orbe ab illo effecta dantur, vtique directo in terrorem, imo perniciem atque exitium hominis cedunt. Cumque eo maiorem nocendi videat occaſionem, quo propius ſenſus noſtros externos accedere poteſt, ideo variis repræſentationibus in terrorem compoſitis vti, iam pridem ſolenne ipſi fuit, quibus tum lædere tum illudere ſatagit; & hæ quidem communi omnium voce ſpectra vocari conſueuerunt,

Deus homini in creaturas omnes Imperium ſine metu conceſſit.

Per lapſum metus inuaſit mentem hominis.

Inde ſatanam metuit.

Et ſpectra a ſatana producta.

de quibus in præsens, quatenus eorum in iure nostro ratio habenda sit, pauca differere constituimus.

§. II. Vt igitur ordine procedat tractatio, nominalem atque realem descriptionem more consueto præmittimus: Dicuntur sine dubio spectra ab antiquo verbo specio, quod idem notat ac video, quia visu plerumque percipiuntur imagines illæ. vid. G. I. Vossius *in Etymolog. sub voce specio.* Becmannus *de orig. lingu. lat. p. m. 1074.* vnde etiam visiones interdum appellantur, Græcis φάντασμα, sic enim reddidit Erasmus *in cap. Matth. 14.* Germanice, Gespenst, Poltergeister, frequentius enim apparent cum tumultu. Sunt autem spectra, Spiritus maligni in variis formis apparentes, vel non apparentes, & tamen præsentes, tum homines, tum loca infestantes terrendi aut nocendi caussa, pro modo diuinæ permissionis. Vbi per se facile patet, nobis hic non esse sermonem de visionibus illis, quæ interdum ab ipso Deo piis ostenduntur, in solatium, vel ominis caussa, vel præmonitionis, cuiusmodi haud paucas in S. Scriptura memorari nouimus, *vid. Act. 12. v. 9. c. 16. v. 9. c. 27. v. 23.* &c. etenim his nec nomen spectrorum latinum, nec græcum φάντασμα, nec vernaculum Gespenst proprie & accurate loquendo tribui potest.

Vnde spectra dicantur?

Eorum descriptio.

Differentia a visionibus diuinis.

De diuersitate Spectrorum apparentium.

§. III. Licet ergo spiritus illi vnius eiusdemque originis ac naturæ sint, adeoque in se vix inuicem distinguendi, secundum apparendi modos tamen multiplices, multifariam quoque denominari ac discriminari solent. Sic enim, vt potissima tantum annotemus, spectra domestica, lares, lemures, Hauß-Götter, & in specie Kobold vocantur: quæ in aquis (fluminibus) visuntur, nymphæ, Nixe, Wasser-Frauen, antiquorum forte Sirenes, Nerei-

Nereides, Naiades: in aëre conſpiciuntur draco volans, vulgo der Drache: In ſyluis ac locis deſertis Feldgeiſter, *vid. Eſa 13. v. 22.* Feld-Teuffel. *Eſa 34. v. 14.* antiquis, ſatyri, fauni: in montibus, Berg-Götter, vti famoſum eſt ſpectrum montis gigantæi, der Rübezahl, de quo Io. Prætorius *ſpeciali commentatione*: in metallifodinis Berg-Männigen, vid. Caſp. Poſneri. *de virunculis metallicis Diſput. anno 1667. Ienæ habita* diuiduntur ab Agricola *in lib. de animant. ſubterran.* in mitiores, qui neminem lædant, & crudeliores, qui haud raro mortem inferant metallariis. vid. Io. Præt. *Anthropodemo Plutonico. p. m. 139.* Sic etiam ſpeciali nomine apud Iudæos olim celebre fuit. Spectrum diabolicum Lilith, forma muliebri apparens, quod infantes circumcidendos quandoque occidere vel ſecum prorſus aſportare conſueuit. Frommannus *de Faſcinat. l. 3. part. 7. c. 2. §. 2.* Bodinus *Dæmonom. p. 37.* Nec infrequens mentio apud veteres Lamiarum, quæ ſecundum Becm. *de orig. t. l. p. m. 504.* erant ſpectra formoſa mulierum ſpecie apparentia, hinc amore iuuenum ſeſe captas mentiebantur, dum eos perderent ac deuorarent. Huc pertinet incuborum & ſuccuborum notiſſimum nomen, quatenus ſcil. non morbum illum, de quo copioſe agunt medici, ſed dæmonem inſultantem, (Ephialten & Hyphialten) ſignificat, quæ res ex confeſſione ſagarum infinitis exemplis certiorari poteſt. Fromm. *d. l. n. 874.* Et hæc de formis apparentium dæmonum præcipuis: vbi obiter adhuc notamus, quamuis diabolus humana ſpecie nullam libentius ſibi adaptare ſoleat, nunquam tamen tam commode illam effingere, quin fucus etiam ſimplicioribus appareat: nam aut in vultu fœditas eſt ac turpitudo, aut vncis hamisue inſtar vulturum pedes

des manusque deprauatos habet, aut denique insigni aliqua nota, quæ naturæ immunditatem prodat, conspicuum se ostendit, quæ Nicolai Remigii verba sunt, *lib. 1. Dæmonolatriæ. p. m. 51.*

De Spectris non apparentibus.

§. IV. Præterea etiam non apparentes Spiritus maligni Spectrorum nomine veniunt, quando tumultus excitant, omnia in domibus turbant ollas, patinas &c. subuertunt, scamna, mensas per scalas deiiciunt, horrendas voces variosque sonos edunt, & id genus alia, vbi omnino per sensus externos certiores fieri possumus de præsentia Satanæ, licet nihil videamus. Et hoc specialiter, puto, vernacula nostra dicitur spücken, es spücket. vid. B. Dn. Seckendorff Christenstaat *p. m. 47.* qui de experientia propria in huiusmodi casu testatur.

An & meridie compareant?

§. V. Denique, vtut princeps tenebrarum nocturno tempore, quia hoc in se horroris plenum est, plerumque terribiles spectrorum laruas ostentare soleat, nescio tamen quo pacto etiam ipsa meridies & olim & hodie communi opinione suspecta habita fuerit eo, quod operosum præcipue circa illam diabolum antiqui crediderint, quo tradunt nonnulli verba *Psalmi 91. v. 7. Non timebis a timore nocturno, a sagitta volante in die, a peste perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano*, prout vulgata versio habet; cui quidem fontes repugnare interpretum aliqui aduertunt, vid. Geier *in Comment. ad Ps. p. 274.* Chaldæus tamen cateruam dæmonum expresse intelligit, & Backius *in h. Ps.* obseruat, daß die alten teutschen Bibeln ante Lutherum vertirt, setzen hie einen Mittags, Teufel. conf. Arnd. *in h. l.* & Celeb. Wedelius *Disp. Medica de Spectris c. 1.* Quicquid sit de illo loco, res ipsa, vel certe persuasio (de meridie) illa inter omnes ruricolas constat.

§. VI.

§. VI. At vero, ne gratis hæc omnia, quæ de Spectrorum natura ac distinctione hactenus memorata sunt, dixisse nos quisquam existimet, ideo quod ipsa Spectrorum existentia in incerto adeo posita sit, vt vetularum nugis & imperitorum fabulis potius quam veritate orta videatur, hinc maximopere necessarium fuerit, antequam de iure spectrorum agamus, breuiter, quo fundamento res illa tota nitatur, dispicere. Equidem superiorum seculorum temporibus de veritate Spectrorum vehementer dubitatum esse, ab iis præcipue, qui supra vulgus sapiebant, nihil miror, cum nimis enormes atque crassæ monachorum fraudes, qui fictis spectrorum territionibus nescio quæ commoda sibi conciliare consueuerant, suspecta omnia tunc reddiderint, dum variis ludibriis incautos decipiebant, inprimis religionis, aut potius superstitionis, suæ confirmandæ gratia. Sic enim frequentissima exempla in illorum temporum scriptoribus inueniuntur de apparitionibus fictis hominum recens defunctorum, qui flebili vtplurimum voce ab amicis expetiuerint deprecationes sacrificulorum iusta mercede conducendas, vt eo citius dimitterentur e purgatorio. vid. Delrio *Disquis. mag. Tom. 1. p. 233.* Pexenfelder *Concionat. Histor. par. 1. p. 331.* Erasmus *Epistolarum lib. 22.* vbi notissimam, de parocho, cancris in cæmiterio dispositis, homines deludente, historiam refert. Conf. Sleidanus *l. 9. Comm.* quo ipso & huius generis aliis commentis antiquissima & patrum memoria iamdum inolita opinio de animabus mortuorum hinc inde circum vagantibus egregie confirmata fuit, quam in rem B. Lutherus *Tom. 5. germ. Ien. tract.* des Fegfeuers Wiederruff, fol. 168. inquit: S. Gregorius zeig an viel Exempel von den Geistern so erschienen sind, welchen er

An re vera dentur Spectra?

Dubitatum fuit de eorum existentia superioribus seculis.

als ein gut einfältig Mann geglaubt, als wärens Seelen, da nun offenbar ist, daß Teuffel sind. Hinc etiam est, vt opinor, quod interdum de mortuis nostra lingua dicamus daß sie irre gehen.

Lutheri temporibus non omnia Spectra negata sunt.

§. VII. Post restitutam, ministrante Luthero, Euangelii lucem, vana quidem persuasio de animabus defunctorum sublata est, at Spectra tamen nullo modo exinde negata: sic enim diserte Sleidanus *cit. l. 9.* vbi spectra in regno pontificio creberrima fuisse memorauerat, subiicit: *sed postquam innotuit & aliquid roboris assumsit Lutheri doctrina, paulatim euanuerunt eiusmodi spectra. Docet enim Lutherus e sacris literis, mortuorum animas quiescere & iudicii diem supremum expectare: turbas autem illas atque strepitus formidolosos & phantasmata per Satanam excitari dicit, qui nullam prætermittat occasionem vt impios cultus & falsas opiniones in animis hominum confirmet & Christi seruatoris nostri beneficium extinguat. p. m. 242.* Ita etiam anno 1570. iamdum Ludou. Lauaterus, Theologus Tigurinus, peculiarem libellum edidit *de spectris*, in cuius parte prima, quod spectra & Spiritus omnino existant & interdum hominibus occurrant, ostendit, quia scil. tunc temporis multi, non solum homines plebeii, sed etiam excellentes viri (vt ipsius verba habent *in Epist. dedicat.*) mirabantur, an sint spectra, & quidnam sint; Quo loco meminit Riuii qui de eodem argumento eleganter scripserit.

Nostro seculo primum Spectrorum existentia negata est.

§. VIII. Nostro deinde seculo, primum, quod sciam, reperti sunt, qui spectrorum omnem mentionem ridere, & historicas de iis narrationes anilium fabularum loco habere, ipsamque adeo existentiam eorum penitus negare

negare non dubitant: sed hi quidem non vnius generis sunt, nec iisdem omnes argumentis id efficere conantur, nec eodem animo. Etenim nonnulli contra scientiam, (vt vulgo dicitur) spectra dari negant, cum tamen de falsitate rei nequaquam conuincti sint, tantummodo, quia nescio quæ generosa indoles hodie habetur, ea, quæ vulgo etiam vera creduntur, audacter impugnare, licet argumentis in contrarium non adeo sis instructus. Alii, dum apparitiones dæmonum in vniuersum oppugnant, ipsa disputandi methodo rem totam adeo inuoluunt, vt ex dubiis dubia serere, atque incerta magis incerta reddere videantur, quos inter iure meritoque censendus, vir haud vulgaris ingenii, Balthaser Beckerus, ex libro, quem *fascinatum orbem* inscripsit, notissimus, hic enim (ipse propemodum vanæ philosophiæ fascino impeditus) dum ea, quæ manibus tangi poterant, illustrare ac plana facere spondet, maiorem inducit caliginem, quin & vndique conquisitis ratiunculis scripturæ S. tantum non omnem perspicuitatem, ne dicam, veritatem, euertit. Scatet sane ille liber infinitis contorsionibus, fallaciis, falsisque hypothesibus, nec dimittit lectorem nisi hæsitantem ac dubium. Notabile est Pet. Poiret iudicium *in part. 3. ver. met. iuuen. verit. p. m. 170.* Mi-„ sera & ægra ratio, libri dicti consarcinatrix, audaci & te-„ meraria sui phalerarumq; suarum confidentia plena, tam„ stupendas & pudendas illic propalauit artis suæ absurdæ„ opiniones, vt si illustre aliquod exemplum intellectus histrionici, cum naturalibus diuinis humanisque incredi-„ bili lasciuia ludentis & histrionicæ suæ calliditatis atque„ actiuitatis vltimos conatus re & stylo exhibentis profe-„ rendum esset, nullum posset produci insignius. Et hoc„

Quidam contra conscientiam studio nouitatis nemodo.

Sententia Balth. Beckeri.

„ quidem ceteris hominum intellectibus hiſtrionicis & a-
„ ctiuis non poterit quoque non ſummopere arridere
„ ob conuenientiam inter ſe mutuam inſanæ di-
„ ſpoſitionis quemadmodum videmus comœdias,
„ quo magis temeraria, abſurda & ridicula conti-
„ nent, eo magis verſatili cerebrorum indoli ſapere. Vid. omnino Melchioris Leydeckeri, Prof. Ultraiect. *Diſſert. Hiſtorico Theologica Beckero oppoſita, quæ prodiit anno 1692.* Conf. Lud. Benthem **Holländ. Kirch-Staat.** part. 2. c. 2. §. 55, & ſeqq. Alii, quicquid de Spectrorum apparitione pariter ac ſtupendis effectibus circumfertur, ſimpliciter naturalibus tribuunt cauſſis, atque ex phyſicorum ſcholis bene multas afferunt rationes mirabilium phœnomenorum, quæ, quod rudioribus incognita ſint, dæmoniaca facile credantur, addunt etiam artificioſas quasdam effictiones, quæ ad ſpectrorum inſtar proxime accedant. His autem Beatiſſimi Arndii verba, *concione 3. in Pſ. 91.* reſponſi loco inculcamus: **Der Satan miſchet ſich oft in natürliche Würckungen mit ein, denn er ſiehet immer, wie er der Natur brauchen möge zu ſeinem Vortheil, daß er ſein Werck mit durchtreibe.** Alii porro meræ imaginationi, melancholiæ, vel ſtupori expaueſcentium & meticuloſorum hominum adſcribendam ſpectrorum opinionem autumant; verum, vtut facile largiamur, multos & olim & hodie (præſertim conſcientiæ ſtimulis anxios) quamcunque horribilem ſpeciem pro ſpectro habuiſſe, cum ſecundum *Sap. c. 17. v. 12.* tremens conſcientia ſubinde metuat peſſima fata, vti tamen hoc negare non niſi pertinax poteſt, ita ex eo, quod ſemel atque iterum forte accidit, generaliter pronunciare nimis temerarium exiſtimamus. Sunt præterea non pauci, qui, ſi verum fatendum eſſet, non aliam ob rationem ſpectra rident, quam, quod per

Quidam omnia naturalibus cauſis adſcribunt.

Alii Melancholiæ adſcribunt.

Quidam negant, ob incredulitatem.

in-

incredulitatem mentis suæ eo ducantur, vt nullos omnino Spiritus credant, quale quid de Sadducæis S. Historia refert *Act. 23. v. 8.* Et hi quidem pestilentissimo errore laborant. Certe enim, si quis vlla vnquam spectra reuera apparuisse perneget, illum ego de ipsius maligni Spiritus existentia dubitare, firmiter statuo, & si perstet in ea sententia, atheismo proximum iudico.

§. IX. Nos, non attentis hisce, vt breuibus thesin nostram complectamur, statuimus cum Celeb. Wedelio *in Disput. supra cit.* non omnia spectra esse spectra, nec nulla tamen. Quod vt probatum demus vlterius, merito primum ex S. Scripturæ testimonio petimus argumentum, cui adeo non ignorantur spectra, vt plurimis locis eorum diserte mentionem faciat. Ex antiqui fœderis libris, præter ea, quæ supra ex *Esa. 13. & 34.* adducta sunt, huc pertinet *c. 17. Sap. v. 4. sepp.* vbi auctor clarissime refert, Ægyptiacos olim spectris perterrefactos & monstris eorum exagitatos fuisse. Quin & realis apparitio spectri diabolici Regi Saul facta memoratur *1. Sam. 28.* nisi verum Samuelem ibi intelligere malis, quod tamen absurdum vtique videtur, quis enim crederet, opè mulieris, quam textus expresse vt sagam depingit, beatissimam diuini Viri animam excitatam fuisse *Capit. nec mirum. cap. 26. qu. 5.?* Vid. Anton. van Dale *de Diuinat. Idololatr. p. m. 611. & seqq.* qui ventriloquam fuisse mulierem illam multis rationibus euincere conatur. Conf. Io. Olearii **Bibliſche Erklärung** *Tom. 2. p. 135. & 137.* vbi Lutheri hac de re sententiam in fine subnectit. Singularis plane est opinio anonymi Autoris, qui ao. 1698. breui commentatiuncula, sub titulo: **Der nach ſeinem Tode weiſſagende Prophet** Samuel. Sanctum Samuelem reuera apparuisse defendit, in eo propemodum super-

Nostra sententia Affirmatiua. Probatur autoritate S. Sacræ.

ſtitioſus, quod ex *reuerentia erga B. Lutherum* diſſentientem nomen ſuum celaſſe ſcribit, cum tamen aliter ſentiendi libertatem ſibi fuiſſe, argumentis ſat bonis, ipſe mox adſtruat. Add. Lucas Oſiander *Comment. in h. l.* Ex Nouo Teſtamento notiſſima eſt hiſtoria de diſcipulis Seruatoris noſtri, qui, conſpecto magiſtro ſuo noctu ſuper mari ambulante, conterriti, præ metu exclamarunt: Eſt ſpectrum indicio manifeſto, tunc temporis etiam hominibus, quin ſpectra dari crederent, nihil dubii ſuperfuiſſe. *Matth. 14. v. 27. Marc. 6. v. 49.* Simile quid poſt reſurrectionem Chriſti contigit, prout refert *Lucas cap. 24. v. 37.* cum Saluator clauſis ianuis ex improuiſo ingreſſus valde turbaret animos eorum, quia ſpiritum, h. e. ſpectrum, videre ſibi videbantur, vbi Chriſtus ad hanc perſuaſionem tollendam non negat dari Spectra, quod feciſſet, ſi non darentur, ſed, *Tangite*, inquit, *videte, non enim ſpiritus habet oſſa & carnem, quam habere me cernitis.* Nec eſt, cur quis opponat: ſcripturam hic & ſimilibus locis non ſecundum rei veritatem, ſed ſolummodo ex opinione vulgi talia exponere: quæro enim, vndenam hæc hypotheſis, (alias non ignota) probatur? quod ſi dicas: valde probabilem, regero, non minus probabilem eſſe, ſententiam eam negantium, eo quod Chriſtus nunquam exprobraſſe legitur diſcipulis tanquam erroneum aut abſurdum, quod crederent apparitiones ſpirituum.

Conſenſu Clariſſ. virorum.

§. Deinde clariſſimorum virorum conſenſum ac teſtimonia ad confirmandam theſin noſtram in medium proferre haud difficile quidem foret, patrum ſcil. antiquæ Eccleſiæ, ſimul ac noſtri temporis, Theologiæ, Medicæ, Phyſicæ, atque in vniuerſum omnis philoſophiæ Doctorum: at quia non ignoro, populares errores, quibus ex mente contradicentium opinio de ſpectris annumeran-

meranda, haud raro eruditissimos etiam viros tenere, idcirco huic labori sciens volensque supersedeo, ne quis forte excipiat, alium subinde ab alio in eandem sententiam, licet falsam, facile pertrahi potuisse, nec tamen inde errori patrocinium parere errantium multitudinem.

§. XI. Palmariam vero ad euincendam spectrorum existentiam probationem ipsa subministrat experientia omnium optima magistra: siquidem ea præualet cuicunque præsumtioni vel coniecturæ, quin etiam in illis rebus, quarum causas & naturam assequi vix possumus, nos edocere vna solaque potest. Igitur, si veteris ac nouæ historiæ monumenta euoluamus, proh, quanta seges exemplorum in hac materia sese prodit! Quantum enim ad gentilium scriptores, notissima sunt, quæ Plut. *in vita Dionis, Thesei, Cimonis, Bruti, aliorumque* varia spectrorum genera narrat, itemque Val. Maximus *L. 1. c. 6.* de Cassio I. Cæsarem mortuum vidente, tum & Dio Cassius *lib. 55.* de Druso, qui a muliere humana forma maiore vlteriori ad Albim progressu prohibitus. Quibus merito addas Plinii secundi peruulgatam de Athenodoro narrationem *lib. 7. Epistolarum.* Ex historia Ecclesiastica præter ea, quæ Sozomenus *lib. 6. c. 28. & 7. c. 23.* refert; memorabilis est historia de B. Martino, cui diabolus, specie quadam venerabili ac splendidissimo habitu, adstitit, Christi personam mentitus, vt exacte recenset Sulpit Seu. *in hist. Martini*, qui ex ipsius Martini ore hoc ita gestum cognouit, ne quis forte existimet fabulosum. Plura huiusmodi in vitis patrum passim occurrunt. Huc referenda famosissima de pueris Hamelensibus historia, quam

Ipsaque experientia.

quam in archiuis Hamelæ religioſe conſcriptam cuſtodiri teſtatur Wierus *de præſt. dæm. l. 1. c. 16.* hanc inter fabulas referre peculiari libello conatus eſt Mart. Schookius, ſed refutatus a Dn. Kirchmaiero, *pec. diſput. anno 1671. Wittebergæ habita.* Ipſe B. Lutherus, vti ſpectra dari omnino nunquam dubitauit, ita reales etiam ſibi factas apparitiones dæmonis hinc inde in ſcriptis ſuis meminit, & cumprimis in arce Warteburgenſi prope Iſenacum, variis tumultibus diaboli turbatum ſe, conqueritur. Inſigne plane exemplum recenſet Godelmannus *de ſagis lib. 1. c. 3. n. 8.* dignum quod hic legatur ipſius verbis: *Lutheri ædes acceſſit aliquando monachus fores vehementer pulſitans, cui cum famulus aperiret, ac ſciſcitaretur, quid vellet; num domi eſſet Lutherus? quærit monachus. Re cognita Lutherus eum ingredi iubet, quod nullum multo tempore vidiſſet monachum. Ingreſſus hic ſe quosdam errores papiſticos habere ait, quorum nomine libenter cum ipſo conferret, propoſuitque ſyllogiſmos, quibus haud difficulter a Luthero ſolutis, alios protulit explicatu non minus faciles, vnde offenſus nonnihil Lutherus in hæc prorupit verba: multum mihi faceſſis negotii, aliud enim, quod iam agerem, erat; ſimulque ſurgens loci a Monacho propoſiti explicationem oſtendit, atque in eiusmodi collatione, cum manus monachi non eſſe auium vnguibus diſſimiles animaduerteret, inquit: Tune is es, auſculta, ſententia hæc aduerſus te pronunciata eſt, & mox locum in Geneſi commonſtrat: ſemen mulieris conteret caput ſerpentis, inde ſubiungit: nec cunctos tu degluties. Hoc dicto victus dæmon abiit, eliſo crepitu non exiguo, cuius ſuffimen tetri odoris dies aliquot redolebat hypocauſtum.* Recentiora tandem ſi quis deſideret, vel hic in patria mea notabile ſpectri cuiusdam, quod ſingulari nomine Kobold vocant, exem-

exemplum actis publicis continetur. Simile ſpectrum Gehouæ nobilem familiam infeſtauit anno 1683, de quo ſpecialis narratio prodiit Paſtoris Gehouenſis Leonh. Thalemann. *ſub titulo:* **Eigendliche Beſchreibung des Gehoviſchen Nonnen-Geſpenſtes ſo ſich begeben mit des Hoch-Edlen Herren Georg Sittichs von Eberſtein Ehe-Liebſten** &c. *1684. in 4.* Non minus ſtupenda ac pene inaudita ſunt, quæ Annabergæ a ſpectro perpetrata ſat fuſe traduntur **in der Ebentheuerlichen Beſchreibung des Geſpenſtes, welches in einem Hauſe zu St. Annaberg im** 1691. **Jahr viel Schrecken, Furcht und wunderſeltzame Schauſpiele 2. Monath lang angerichtet, beſchrieben von des Hauſes Eigenthumbs-Herren** M. Enoch **Zobeln,** Archidiacono **daſelbſt. Hamburg in** 8. Anno 1691. in pago **Obercroſſen** dicto, ſpiritus, ſub ſpecie columbæ interdum viſibilis, domum quandam valde inquietabat, qui, ater an albus eſſet, varie tunc diſceptabatur; certe iudex loci, ex officio in rem omnem inquirens, nihil fraudis ſubeſſe deprehendit. Huc referenda, quæ ruſtico prope Vinariam, anno, ni fallor, 1696. contigiſſe conſtans fama retulit, fuſius iam tractanda, ſi germanica de illo caſu narratio ad manus eſſet. Denique in vulgus notum apud nos puto, quod Berolini alba fæmina, Dresdæ Monachus, toties conſpiciatur ab aulicis, quoties vni ex ſereniſſima familia mors propius imminet, quod ſigni etiam paulo ante obitum Electoris Friderici Wilhelmi Glorioſiſſ. mem. obſeruatum ex more dicitur. Gemina his apud Cardanum *de rerum variet. lib. 16.* leguntur. De vtroque autem, Berolinenſi & Dresdenſi ſpectro, mirabiles hiſtorias vid. **im hölliſchen** Morpheus Petri **Goldſchmids,** Paſtoris Sterupenſis, itemque alias complures varii gene-

ris, quas ex manuſcripto primarii cuiusdam nobilis Hollatici modo dictus Auctor numeroſo ordine recenſuit. Vnam ex his conſulto transſcribere placet, quod inprimis fidem mereri videtur: Eſt autem numero 13. hiſtoria & ex tenore manuſcripti talis: Der Churfürſtliche Brandenburgiſche Hoff-Prediger Herr Vrſinus, hat mir ſelber erzehlet, daß wie er das erſte mahl hat predigen ſollen, und bey der Nacht auf die Predigt ſtudiret gehabt, der Teuffel das Licht dreymahl ausgeblaſen, ſo daß er das blaſen hat hören können, ohne daß er etwas geſehen. Und wie er das Licht wieder angezündet, und in ſeiner meditation nicht wollen hindern laſſen, hat der Teuffel auf dem Spinette, ſo in der Kammer geſtanden, angefangen zu ſpielen, worüber er ſein ſtudiren hat quittiren, und zu Bette gehen müſſen. Vltimo in gratiam irriſorum annecterem notiſſimum Profeſſoris Viadrini Martini Schookii, ſpectra negantis, exemplum, niſi laborem hunc iamdum anticipaſſet Celeberrimus Kirchmaierus *in diſput. de ſpectrorum apparitionibus &c. Wittebergæ anno 1692 habita*, vbi §. 9 poſt enarratam Schookii hiſtoriam: *Poſſemus*, inquit, *illi alium adiungere Collegam olim, virum magni nominis & meritis & ſcriptis pro re litteraria egregium, qui poſteriores cogitationes a prioribus diſtinguere experientia edoctus, didicit, ſpectrorum hodie aſſertor.* Ceterum, præter rem, quin ex falſo potius præiudicio, ſupra me moratus Autor des hölliſchen Morpheus incuſat B. Pufendorfium, *cap. IV. p. m. 133.* ita pergens: der zu unſern Zeiten bey der politiſchen Welt ſo hochangeſehene Pufendorf will etwas und auch nichts von den Erſcheinungen halten, und läſt alſo in dieſem Stück ſeinen indolem entiſſimum naturaliſticum, wiewol mit gantz beſcheidenen Worten, in anſehen der obbemeldten, gnugſam blicken, da er in ſeinem Sendſchreiben zu ſeinen Freunden

in

Deutſchland alſo redet: Quod ſpectra peculiarem arti-„
culum fidei conſtituant, nondum audiui. Super quibus ſi„
quis me ad inquiſitionem trahat, ita reſpondebo; me„
nunquam ſpectrum vidiſſe, nec vt videam, cupere, ab im-„
peritis hominibus multa nocturno metu & errore caligi-„
nis aut illuſionibus aliorum fingi putare, omnibus pro„
miſcue fidem detrahere, temerarium cenſere.

Tranſitus ad iura ſpectrorum.

§. XII. Hactenus ergo de ſpectris in genere egimus, eorumque exiſtentiam aſſeruimus, nunc ad iura nos conferemus, frequentiores caſus adducendo & iura iisdem applicando; eum vero ſeruabimus ordinem, vt prius de negotiis ciuilibus, poſtea de criminalibus agatur. In ciuilibus principale eſt ius perſonarum, atque illuſtris ſponſaliorum & matrimoniorum materia. Quod ſi itaque ſponſalia inita ſint cum femina, quæ a ſpectris continuo diuexatur, quæritur, numne diſſolui ſponſalia queant? Eſt vtique experientia comprobatum, quasdam perſonas malignis ſpiritibus absque intermiſſione exagitari, cuius fati cauſſa, quæ ſit, noſtrum non eſt inquirere, quis enim diuina iudicia explorare valeat? Interim ſi ſponſio vel ſponſæ tale quid forte contingat, num altera pars ad conſummationem matrimonii inuita adigi poſſit, diſtinctius conſiderandum. Et ſi quidem iam ante contracta ſponſalia hoc malo infeſtata fuerit contrahentium altera pars, quin ad diſſoluendum agere poſſit qui eius rei ignarus erat, nulli dubitamus, cum nihil tam contrarium conſenſui ſit, quam error. *L. 15. ff. de iurisd.* & hinc omnes contractus propter errorem diſſolui ſoleant, *L. 57. ff. de O. & A.* vt adeo idem de ſponſalibus omnes DD. communiter aſſerant. Hoc tamen in contrarium moueri poſſet, quod hic error vi-

An propter ſpectra ſponſalia diſſolui poſſint?

deatur versari circa accidentalia negotii, iam autem iure Canonico distingui soleat, an commissus sit circa substantialia, an circa accidentalia sponsaliorum, *Can. un. causs. 21. qu. 1.* quam sententiam DD. quoque receperunt, adeoque propter errorem circa accidentalia dissolutionem non concedunt. At vero, vt, breuitatis caussa, nunc non iudicemus de hac distinctione, illud nobis sufficiat, quod saniores ex DD. in genere toties concedant dissolutionem, quoties alter desponsatorum, si caussam ignoratam sciuisset, sponsalia nunquam contraxisset. Nicolai *de repud. & divort. c. 2. n. 4.* Sanchez *de matrim. l. 1. Disp. 62.* Lessius *de Iust. & Iure l. 2. c. 18. dubit. 10. n. 72. & Sepp.* vbi hanc rationem subiicit: Quia secundum affectum & intentionem, quam habebas promittendo, non censeris te voluisse obligare ad implendam promissionem, si talem defectum in ea deprehenderes. Quo & pertinent B. Lutheri verba *lib.* von Ehe-Sachen *Tom. VI. Witt. fol. 269.* **Wann ein Mann solchen Mangel hernach an seiner Braut findet, daß er sie nicht genommen hätte, wo er zuvor hätte gewust, soll er ja billig frey seyn, sie zu lassen, denn er hat sie mit solchem Zusatz nie bewilliget zu nehmen.** Quodsi autem altera ex desponsatis personis sciuerit hoc ipsum, aliud omnino dicendum vnusquisque videt, cum sic tacite quasi promiserit, eam alterius sortem patienter se laturam.

Quidsi spectra post contracta sponsalia apparent?

§. XIII. Sed hoc ita, si ante celebrata sponsalia spectris inquietatus fuerit vnus ex contrahentibus. Maior difficultas erit in casu, si sponsalibus rite initis hoc infortunium superueniat. Hic sane videbatur, locum dissolutioni sponsaliorum non esse, cum non constet, quis in culpa sit: sæpe enim ob alterius peccata spectris alter vrgetur, tanquam in pœnam, quod cum illo negotium habeat.

at. Imo haud raro iis, quibus apparent ſpectra, terrorem iucutiunt minorem, præ illis, qui, licet præſentes, excepto ſtrepitu ac tumultu, nihil animaduertunt. Verum & hoc caſu idem ſtatuere non veremur: cum in genere hic DD. iterum aſſerant: Quoties poſt contracta ſponſalia eiusmodi ſuperuenit incommodum, quod, ſi ante præuiſum fuiſſet, alterum a ſponſalibus deterruiſſet, toties locus eſt repudio. Gerhard. *Loc. de coniugio §. 167. in fine.* Brovwer *de Iure connub. l. 1. c. 25. n. 9.* Bruckner *Deciſ. Matrim. c. 1. n. 86.* Menoch. *de A. I. Quæſt. l. 2. Caſ. 455. n. 2.* Carpzou. *Iprud. Conſiſt. l. 2. Def. 176. n. 9.* Iam autem nullum dubium eſt, ſi hæc ſciuiſſent contrahentes, nunquam eos in tam arctam ſocietatem coiuiſſe. Hoc tamen ipſis loco temperamenti adhibendum, vt prius deuotis precibus a DEO Opt. Maximo auxilium expetant, &, ſi nihilominus non ceſſent maligni Spiritus, tandem à ſponſalibus recedant.

An matrimonium diſſolui poſſit propter ſpectra.

§. XIV. Quid vero dicendum de matrimonio ipſo iam conſummato? Nouimus eiusmodi triſtem caſum in famoſa ciuitate extitiſſe, vbi mulier vere pia Deoque addicta mirum in modum a ſpectris cruciata fuit, ſputibus enim obruta ad calcem vsque, ſtercore omnia circa illam obducta, mobilia vidente muliere ablata & concremata, vt hac ratione, licet alias bonis ſufficientibus inſtructa, ad ſummam pauperiem redigeretur. Illa vero hæc omnia æquo animo tulit, & quo maiorem vim cacodæmon adhibuit, eo ardentioribus precibus Deo ſeſe commendauit, in quo exercitio virtutis adhuc perdurat, quamuis, an receſſerit nunc Satanas, ignoramus. Quid vero tali caſu pronunciandum, annon maritus iure meritoque agere ad diuortium poſſet,

maxime, si & ipse suarum facultatum simul iacturam sentiret? Grauis est atque anceps hæc quæstio, sed tamen, saluo aliorum iudicio, negatiuam amplectimur sententiam. Est enim matrimonium Christianorum indissolubilis societas, in qua coniuges vtriusque sortis socii, ac non in secundis tantum, verum etiam in aduersis rebus sibi inuicem adiumento & solatio esse debent. Idque in hoc casu eo magis, quo certius est, a solius Dei prouidentia hoc incommodum euenire, vt tententur coniuges, an in patientia perstare, Deoque soli confidere velint.

An territiones spectrorum cauſſam excusationis a tutelapræbeant.

§. XV. In materia tutelarum, quæ ad iura personarum pertinet, offert se quæstio, num legitima excusationis causa sit, si domus pupilli spectris frequentetur? Equidem inter causas ab Imperatore Iustiniano in Digestis & Institutis recensitas hanc non reperiri, facile concedimus: verum, cum non omnes causæ, maxime, ab Imperatore non præuisæ, expressæ sint, sed tantum minores, ita tamen, vt maiores non excludantur; inde & hanc ob causam tutor a tutela, vtpote quæ iam in se sat magnum onus continet, excusationem merebitur, modo omnes vias tentauerit, pupillum in alia domo educari curauerit, & tamen nullum modum euadendi inuenire potuerit. Sed annon erit iniquum ita pupillum deserere? Videtur, at non est. Non enim deserendus ideo pupillus ab omnibus: possunt interim bona eius alii administranda concedi & ipse piis sacerdotibus committi, qui precibus pro auertendo hoc malo Deum implorent. Tutorem vero ad omnes illas molestias adigere velle, iniquum omnino videtur.

An salua

§. XVI. A iure personarum ad ius rerum descendimus

mus, & quidem ad primam iuris in re ſpeciem, dominium, quod per acceſſionem quoque fortuitam, inuentionem ſcil. theſauri, acquiritur. Hic vero ſatis notum in vulgus eſt, quam frequens circa theſauros ſpectrorum apparitio, vt poſſidere quaſi & cuſtodire ſpectra eosdem videantur. Inde in genere quæritur, an ſalua conſcientia occupare liceat eiusmodi theſaurum a ſpectro cuſtoditum? Vbi quidem diſputare nolumus, qui contingat, vt prope locos theſaurorum plerumque ſpectra conſpiciantur; vix enim alia poterit aſſignari cauſſa huius rei, quam, quod Satanas mox (permittente Deo) in pecuniam illam poteſtatem ſibi ſumat, quæ, interdum ipſo ſuadente, vel certe nunquam absque peccato, a poſſeſſoribus humi defoſſa; quare ſeductor merifice geſtit eo argento tanquam illicite vti quo in caſſes auaritiæ natura iam cupidos hominum animos feliciter pertrahat. Sufficit ergo nobis ad quæſtionem propoſitam negando reſpondere. Licet enim inuentor blandiatur ſibimet ipſi conſcientia bonæ intentionis, quia ſcil. egenis ſuccurrendi ac in vniuerſum proximi commoda promouendi opimam occaſionem oſtenſam videat, hoc tamen rem omnem neutiquam abſoluit, cum ex moralibus conſtet, non a ſola intentione actionis fluere bonitatem, & inſuper tentationis loco tale quid a Deo oblatum videatur, cui ne ſuccumbamus, omnimodo cauendum. Nec obſtat, incertum ſæpe fuiſſe, ad bonos, an ad malos ſpiritus ſpectra referenda, quæ theſauris incubuere, adeoque ab ipſo Deo traditam videri pecuniam inuentori; regero enim: propter incertitudinem eo tutius eſt conſilium abſtinendi ab eo, quod valde improbabiliter a Dei manu por-

conſcientia theſaurum a ſpectris cuſtoditum occupare liceat?

porrectum putatur, neque enim diuina benignitas sub eiusmodi terribili specie beneficia sua distribuere solet. Sed quid si spectrum ipsum homini thesaurum offerat, simulque ad capiendum eundem impellat, cuius exemplum refert Mart. Grundmann in Tract. quem inscribit Neueröffnete Geist- und Weltl. Geschicht-Schule litt. g. *n. 9. p. m. 245. seqq.?* Hic omnino salua conscientia thesaurum accipi posse iudico, inprimis, si tales concurrant circumstantiæ, quales in allegato loco leguntur, vbi ex toto negotio diabolicæ fraudis nihil elucet. Narratur enim, in sylua, non procul a Quedlinburgo, puellam rusticam, collectis in duabus corbibus lignis, domum abeuntem accessisse virum staturæ solito minoris, (ein klein Männigen) atque ostensa in proximo colli magna argenti copia, serio monuisse, tolleret, quantum eius posset, mox, puella non sine lacrymis abnuente, ipsum sua manu bonam partem argenti alteri ex corbibus, abiectis lignis, intulisse, post disparuisse re domum delata, rusticos accurrisse ex pago magno numero, thesaurum in illo loco inquisiuisse, at irrito conatu. Extra hunc casum specialem decisionem datam applicare non ausim.

Thesaurus ductu spectrorum inuentus, an ad fiscum pertineat.

§. XVII. In specie circa thesauros notissimi iuris est, eosdem, si in loco proprio inueniantur a domino, inuenientis esse, nisi forte illicitis mediis vsus sit, tunc enim thesaurus ipsi in pœnam aufertur & totus fisco vindicatur, *l. vn. C. de thesauris l. 5. C. de malef. & mathem.* vid. Carpzou. *in prax. Crim. qu. 50. n. 37. & seqq.* Quodsi itaque suasu & ductu alicuius spectri in suo quis thesaurum inuenerit, quæritur, annon ad fiscum tanquam illicitis mediis quæsitus pertineat? Ita videbatur, cum nihil

hil magis illicitum forte dici possit, quam nutum & voluntatem maligni spiritus sequi. Sed contrarium verius puto, ex ea ratione, quia spectrum illud, ostendens thesaurum non est medium, quo quæritur ille, sed tantum caussa inquirendi, inde, si nullo remedio illicito in ipsa inquisitione vsus sit inuentor, vindicare fiscus nihil potest. At vero, si spectrum, non modo, vbi thesaurus reconditus sit, ostendat, sed etiam certum eruendi modum superstitiosum & magicum præscribat, & alter eundem adhibuerit, tum omnino aliter pronunciandum existimo.

§. XVIII. Porro, si quis thesaurum in alieno data opera inuenerit, eius nihil capere inuentorem, quam-uis alia dimidia pars ad illum pertinuisset, certum est. *l. vn. C. d. thesauris.* Quid ergo, si quis a spectro allicia-tur ad thesaurum in alieno inquirendum? Adhuc dimi-dia pars ipsi tribuenda. Namque phrasin, data opera inquirere, non aliud significare putamus, quam scisci-tari, annon thesaurus in alieno reconditus sit, vel etiam si referatur, illo loco latere thesaurum, statim eundem, non salutato prius domino, inuestigare. Neutiquam vero hic casus plane extraordinarius eo spectat, vt quis data opera dici possit in thesaurum inquisiuisse, cum spectri apparitio ad casus potius fortuitos referenda, modo tamen mox percepto thesauro, domino loci hoc denuntiauerit, nec furti ac doli suspectum se red-diderit. *Quid si thesaurus in alieno ductu spectrorum inuentus.*

§. XIX. Ad materiam dominii refertur quoque do-minium dotis, quod marito competit in re dotali: est enim maritus dotis dominus ciuilis, arg. *l. dote ancillam. 9. C. d. R. V.* datur vero dos marito, vt ea vtatur & fruatur ad *Domo dotali spectri infestata an alia dos constituenda.*

matrimonii onera ferenda, *l. pro oneribus. 20. C. de Jur. Dot.* quid itaque, si vxor marito domum intulerit dotis loco, ea vero spectris adeo infestetur, vt vsum marito nullum aut exiguum plane præstet, num ad aliam dotem constituendam agere potest maritus? Notissima iuris distinctio est, an domus æstimato, an inæstimato in dotem data: & si quidem inæstimato, iterum distinguendum hoc casu censeo, num spectra iam ante constitutam dotem in domo apparuerint, an postea; priori casu, nullum dubium, aliam dotem constitui debere, nam & inutilis est dos, quæ fructum nullum præstat, & in dolo fuisse vxor videtur, eiusmodi dotem constituendo, qui dolus non marito, sed vxori præiudicio esse debet: posteriori casu, ad casus fortuitos refero subsequentem spectrorum apparitionem, casus vero in re dotali contingens, qui vsum dotis impedit, marito tanquam domino nocet: non secus, ac inundatio vsum prædii dotalis impediens, vxorem ad aliud prædium constituendum non obligat. Quod si æstimato data domus, non tam ad ipsam rem, quam ad æstimationem respicitur, *l. 16. ff. soluto matr.* præstare ergo vxor tenetur, vt res tantum valeat, quantum æstimata est, adeoque, cum spectra haud dubie diminuant pretium domus, supplebit vxor tantum, quantum deest æstimationi factæ: nisi, postquam domus iamdum æstimato tradita, superueniant spectra, tum enim, quia plenum eius dominium in maritum translatum est, huius quoque casus hic erit, & ab eo ferendus.

Quid in vsu ædium obtineat.

§. XX. In materia seruitutis constat, si vlus ædium alicui concessus, quod ipse vsuarius inhabitare debeat, nec alteri vsum locare possit §. 2. *I. d. Vs. & H.* quid si itaque

que vſuarius ipſe inquietetur ſpectris, alius vero non æque, annon huic poteſt locare vſum ædium? Reſp. affirmando, vtut generalis iuris diſpoſitio obſtare videatur, caſum enim neceſſitatis ſemper exceptum arbitror, cum & lac ouium ad vſum non pertineat, & tn. ad neceſſitatem modico lactis vti licet. *l. 12. §. 2. ff. d. d. tit.* Ex quo facilior eſt applicatio ad habitationem ædium: nam ſi propter ſpectra nec inhabitare liceat, nec domum alteri inhabitandam concedere, aut alia habitatio, aut eius æſtimatio erit præſtanda. *Quid in habitatione.*

§. XXI. Circa ius hereditarium vnicum hic notabimus caſum in materia teſtamentorum. Conſtitutum eſt Iure Ciuili ſolennia teſtamentorum vno contextu celebranda, &, ſi actus extraneus interueniat, vitioſum eſſe teſtamentum §. *3. I. d. teſtam. l. 21. ff. eodem.* quid ergo pronuncianduin, ſi tres vel quatuor teſtes ſubſcripſerint, mox autem ſpectra apparentia impediuerint, quominus omnia ſolennia abſoluerentur, ita vt poſt magnum interuallum alio loco fuerint abſoluenda? Exiſtimo, teſtamentum pro vitioſo haberi non poſſe, ſi modo non plane ad alium diem differantur reliqua ſolennia, ſed absque alio actu extraneo interueniente, (licet alio loco) in teſtatoris præſentia ceteri teſtes ſubſcribant. Cum n. DD. caſum neceſſitatis alias excipere ſoleant, cur non & hic caſus neceſſitatis excipiendus ſit, vix apparet. Neque aliud ſtatuimus, ſi verum ſpectrum non fuerit, quod apparuit, ſed forte alterius dolo, teſtatorem impedire volentis, eiusmodi phantaſma effectum, dummodo a teſtibus pro vero ſpectro habitum, vbi enim eadem adeſt ratio metus, eadem deciſio quoque obtinebit. *An comparitio ſpectrorum in perficiendis teſtamenti ſolennibus actum continuum interrumpat.*

Si constituta hypotheca in domo spectris infestata.

§. XXII. Circa ius pignoris oritur dubium, si in domo constituta sit hypotheca, v.g.p. 3000. Imperialium, spectra vero ita infestare cœperint domum, vt nec 1000 amplius valeat, annon ad aliam hypothecam constituendam agi possit? Facilis est decisio, non absolute ad hoc dari actionem. Potest tn. illo casu creditor agere ad soluendum debitum, aut ad sufficientem cautionem & maiorem securitatem sibi præstandam.

De venditione Domus spectris inquietatæ.

§. XXIII. Nunc ad contractus transeundum est, & quidem primo, ad contractum emtionis venditionis. Igitur, si domus Titio vendita fuerit a Sempronio, & tradita quoque cœperit inhabitari, postmodum spectra itentidem in ea compareant, quæritur, an contractui stare Titius debeat, an ad rescissionem plane agere possit? Hæc quæstio cum satis ambigua sit, sigillatim considerandi sunt casus. Quod si enim spectris infestata sit domus iam ante venditionem, & venditor hoc reticuerit, non dubito ad rescissionem contractus agi posse, modo reuera post contractum consummatum spectra appareant emptori, eiusque familiæ. Sed quæritur, quæ actio competat? Haud dubie actio de dolo dabitur quis enim neget in dolo esse venditorem, qui hoc vitium sciuit, & liberum tamen domus vsum vendidit, is ergo dolus omnino excludit consensum, adeoque contractum annullat. Cels. Bargal. *Tract. d. dolo Lib. 6. Reg. 2. n. 2. seq.* neque hic, inter dolum incidentem & caussam dantem, distinguimus, de qua distinctione DD. prolixe egerunt *ad L. 7. pr. ff. de dol. mal.* vterque enim ad rescindendum contractum sufficit arg. *L. 5. & 10. C. d. rescind. vend.* Porro & actione ad redhibendum vtili agi posse ab emptore, statuimus. Vt vt enim pro vitio rei intrin-

trinſeco hoc ipſum haberi nequeat, eſt tamen ſæpe hoc vitium quibusdam ædibus, ex iuſta voluntate Dei, intrinſece ac perpetuo cohærens, quod proinde a venditore nullo modo celandum erat. Interim excipio venditionem fiſcalem arg. *L. 1. §. 3. ff. de Ædil. Edict.* cum hic ſibi imputare debeat, qui a fiſco domum emit, quod non accuratius in omnia vitia & qualitates eius inquiſiuerit, vt hinc de damno, quod ſua culpa ſentit, poſtea conqueri non debeat. Verum, qua ratione probabit emptor, ſpectris iam ante infeſtatam domum fuiſſe, & hoc venditori non ignotum fuiſſe? Fateor, probationem eius rei ſæpe difficillimam futuram, ſed promptiſſimum erit remedium, iſthoc venditoris conſcientiæ relinquere, & per delationem iuramenti eruere veritatem. Id enim, quin permiſſum ſit emptori, ſi ipſe prius de malitia iurauerit, nulla ſolida iuris ratio obſtat.

Quid ſi venditor ignorauerit hoc vitium.

§. XXIV. Et hæc forte facilius obtinebimus, ſi ſciuerit venditor vitium: aſt quid pronunciandum, ſi ignorauerit? Equidem, haud facile illum caſum contingere poſſe, vbi non ad mininum ex relatione domeſticorum hæc res ad venditoris aures delata fuerit, exiſtimo. Demus tamen caſum, veluti, ſi dominus ædium in alio ſatis remoto loco degat, ibique contractus fuerit initus ab vtroque hanc qualitatem rei ignorante. Sed hic idem pronunciare non dubito. Licet enim nihil imputari hac ratione poſſit venditori, emptor tamen cur ex hac cauſſa tam inſigniter lædi debeat, non apparet. Siquidem notiſſimi iuris eſt, cauſſam reſcindendi contractum non ſemper a ſcientia venditoris dependere. Quodſi enim vitium equi internum ignoret venditor, an ideo emptori a contractu reſilire non licebit? Vtique vero. Cur non

ergo idem hoc casu obtineret? Quodsi detur, ante contractum spectra perturbasse ædes, nondum vero constet, an & imposterum apparitura sint emtori & eius familiæ, num contractus statim rescindi poterit? Videtur omnino affirmanda quæstio, quod inhumanum sit, ad hoc periculum adigere emptorem, cum ex vno conspectu horribilis laruæ in discrimen vitæ & sanitatis adduci possit. Verum, hoc non obstante, negando respondemus, cum ex praxi constet, spectra non omnibus etiam eodem loco apparere: iam autem iniquum valde & a iustitia alienum esset adstringere venditorem ad recipiendam domum ob vitium, quod tamen postea euanuit, id quod data instantia fiet clarius. Ponamus enim animal morbidum mihi venditum esse, ac alterum probare, morbum, qui tempore contractus adfuerat, recessisse, & animal, post contractum, me non sentiente, sanitatem recepisse: quis vnquam assereret, me nihilominus ad redhibendum agere posse? Idem hic iuris est. Inhabitet ergo prius emptor domum, & ardentibus precibus a Deo tutamen atque præsidium expetat, simulque in fide expectet, ac si postea nihilominus vel ipse vel familia eius spectris infestetur, contra venditorem agat ad rescindendum contractum, ita nec ipsi nec venditori continget præiudicium.

Quod si post contractum primum spectra appareant.

§. XXV. Hactenus de eo casu actum, si spectra domum inhabitauerint ante contractum nunc de illo videndum, si ab initio nihil huius vtraque pars metuerit, quia nunquam spectra visa vel audita in ædibus, numne ex hoc capite emptio venditio rescindi, aut ad minimum de reliquo pretii ab emptore ex æquo aliquid detrahi possit? At vero hoc iniquum putauerim. Quid enim ad spe-

ſpectra venditor? Forte enim emptoris aut eius familiæ impietas in cauſſa eſt, quare dæmonis adeo frequens occurſus, & libera ædes perſtrependi licentia ſentitur, cui malo ipſe remedia quærere a diuina gratia tenetur citra iacturam alterius, cum enim ſemel dominus ædium factus ſit, caſus ſuperueniens nulli alii, quam ipſi, ceu domino, nocere debet.

§. XXVI. De contractu locationis & conductionis, quo frequentior eius in vita ciuili vſus, eo magis neceſſarium videtur, hic diſquirere. Si quis ergo domum alteri locare velit, ea vero ſpectris infeſtetur, obligatur omnino ad hoc indicandum conductori, alias conductor, mox vt comperiit iſtud, conſummationem contractus iure detrectare poteſt, nec ad intereſſe tenetur, ſi quid enim damni ex parte locatoris ſubſit, hic imputet vel negligentiæ vel malitiæ ſuæ, quod reticuerit non reticenda: modo ſtatim a tempore accepti nuncii mutatum animum profiteatur, ne locator forte excipiat, alium interim inueniri potuiſſe, qui nulla ſpectrorum ratione habita domum conduxiſſet. Si vero conſummato contractu conductor ſubinde malignis ſpiritibus vexetur; quæritur, anne domum deſerere poſſit, licet præfinito tempore vix ad dimidium elapſo, ita, vt integram mercedem ſoluere non teneatur? Hic plura diſtinctim conſideranda. Primum enim, locatore negante, exiſtimo probationem ſpectrorum iniungi oportere conductori, quæ fieri poterit per teſtificationem iuratam domeſticorum, ne forte conductor (vt fere fit) infamare domum doloſe cupiat, quo viliori, vſus eiusdem, pretio ſibi conſtet. Deinde, modica incommoditas, ſi tolerabilis ea ſit, non adeo attendi debet a conducto-

An conductor impune migrare poſſit ob territionem ſpectrorum

ctore, veluti, si spectra tantum in remotiori ædium parte, fores cœnaculorum pulsando, aut inconcinnos sonos edendo, exaudiantur: modicum enim in genere damnum ipsæ Leges ferendum volunt ei, cui nec immodicum lucrum aufertur. *l. 25. §. 6. ff. Locati.* ergo non mox querala desuper mouenda. Sed vero, si domum hinc inde turbare, familiam illudere, atque ingentia damna inferre cœperint mali spiritus, decidendum omnino est, conductorem discedere posse, nec pensionem soluere, nisi pro rata temporis, teneri, caussa tamen ad ædium dominum prius delata. Licet enim regulariter conductor, ante tempus conuentum, emigrare nequeat, nisi cum integra pensione etiam interesse præstare velit, Gail. *lib. II. Obseruat. 23. n. 6.* hoc tamen cessat, quandocunque iusta caussa emigrandi subest, ac talem omnino esse spectrorum apparitionem consentiunt Doctores vnanimiter propter *L. habitatores 27. ff. Locati.* quæ lex diserte quidem de spectris non loquitur, sed iusti timoris tantum meminit, ab interpretibus tamen vtiliter ad spectra, quorum iustus procul dubio timor est, applicatur. vid. Mozz. *de contract. p. m. 415.* Schotanus *Exam. Iurid. p. 353.* Müller ad Struv. *Exercit. XXIV. Lib. 19. Tit. 2. lit. 8.* Pacionus *de Locat. & Conduct. c. 60. n. 11.* (Contrarium tamen habet Baldus in *L. licet. 8. C. de Locato.* dicens, inquilinum integram pensionem soluere debere, modo spectra non sint diuturna.) In arbitrio itaque conductoris positum erit, velitne domo penitus exire, an, mitiori pensione a locatore oblata, continuare habitationem. Vbi illud per se patet, remissionem pensionis ad proportionem vsus impediti attemperandam esse, ita vt v. g. pro vna hypocausto vel cubiculo propter spectra

ctra, intuto tantum, quantum damniemergentis est, detrahatur. Ast quid dicendum, si domus nunquam alias suspecta fuerit, & locator probare possit, turbas, quæ nunc andiuntur, inhabitante conductore, ab improbis hominibus & sagis, quibuscum illi inimicitias intercedere palam sit, ministrante diabolo, excitari, nonne tum postulare poterit, vt contractui per omnia satisfiat? Resp. affirmando, quia tunc ipsius conductoris culpa est, qui ad minimum occasionem dedit huic malo, quod secundum propositas circumstantias ab immissione diuina non absolute prouenit. Vid. præter supra citatos, inprimis, quæ Excellentiss. Thomasius notauit ad Positiones Huberi, *lib. 3. Tit. 25. §. 62.* Christin. Decis. Belg. *Vol. 3. Decis. 112. n. 12.* Couarruuias *Variat. Resolut. lib. 4. num. 6.* Ceterum in locatione operarum idem statuendum censeo, si scil. mali spiritus domum subinde peruagentur, seruos & ancillas iure hinc discedere posse, nec, ad terminum conductionis implendum, vel a domino vel a iudice, adstringendos esse: nemo enim, vt periculo sese exponat, vel iustum etiam timorem periculi abiiciat, cogendus, cum sæpius, a se ipso tale quid impetrare, homini difficillimum euadat, ac præterea communis contractuum conditio: si res in eodem statu permanserit, hic quoque locationis negotium limitare debeat.

Quid in locatione operarum.

§. XXVII. Missis nunc contractibus, ex aliis materiis ciuilibus pauca adhuc delibabimus. Compertum est haud raro, mortuorum vmbras ea forma habituque apparuisse, quo, dum in viuis essent, omnibus cogniti erant, quare non incongruum videtur, hic loci quærere, nunquid hominis, qui peregre diutius abfuit, semel atque iterum visa species, id efficere de iure debeat, vt

An præsumenda mors eius cuius vmbra conspicitur.

mors illius præsumatur accidisse? Et puto, quod sic, inprimis, si plus vna vice, a diuersis, spectrum illud conspectum sit, in loco domicilii, quo ante discessum homo degebat, ac nihil omnino de morte ipsius hucusque nunciatum: Neque enim de viuis huius quidquam solet contingere; wer noch lebet, pflegt nicht leicht irre zu gehen, vti vulgo loquuntur. Hoc tamen eo trahi non debet, vt pro vera probatione talis apparitio accipiatur, hinc & vxor, vmbram mariti absentis conspiciens, pro sufficienti argumento mortis illud venditare nequit, nec ad alia vota admittenda: licet enim plena probatio mortis hoc casu non requiratur, sed sufficiat, verisimiliter & præsumtiue de morte constare, Mascardus *de probat. concl. 1075. n. 5.* adeoque & hæc præsumtio videatur sufficiens, attamen eiusmodi præsumtiones hic requiruntur, ex quibus argumentum ad mortem per se sequitur, qualis hæc ipsa non est, cum non impossibile, aliorum astutia & fraude tale spectrum effingi, credamus.

An actio iniariarum competat contra eum qui spectrum simulat terrendi caussa.

§. XXVIII. Etenim non possumus non meminisse temerarii facti, qnod Wittebergæ anno *1691.* admissum a duobus ciuibus academicis, Lucio & Seio, quorum ille, spectra ridere, hic asserere, solebat, vti notum est, inter diuersæ religionis homines hac de re vix conuenire. Seius ergo, cum frustra disputari, sæpe animaduertisset, demonstratiua! quasi ratione conuicturus aduersarium, nocte aliquando subobscura, toto corporis habitu in speciem horribilis laruæ composito, domum redeunti Lucio occursabat, hic vero, facile dolum suspicans, baculo miseris modis personatum spectrum excipiebat; illo clamitante, se esse Seium, respondebat: tu es diabolus, acri-

acriter ſimul verbera continuando, vsque dum ex commiſeratione tandem eum dimitteret; quæritur, an Seius contra Lucium actionem iniuriarum intendere potuerit, ideo, quod plagis finem facere noluiſſet, poſtquam alter iamdum expreſſe nomen ſuum profeſſus eſſet? Reſpondemus, actionem iniuriarum nullatenus competere, cum ipſe Seius cauſſam dederit negotio; interim a iudice vterque ex officio puniendus, alter propter falſum, alter propter nimiam acerbitatem in verberando. Alias vero actio iniuriarum ſine dubio datur contra illum, qui domum meam ſermonibus ſuis ſuſpectam reddidit, quaſi ſpectris infeſtaretur, quis enim dubitet, præſentiſſimum damnum exinde me ſentire, ſi forte locanda vel vendenda alteri domus, dum nihil æque facile hominibus perſuadetur, eſt enim ex genere illorum vitiorum, quæ oculis exterius diiudicari nequeunt.

An actio iniuriarum competat, ſi ædes falſo ſpectrorum incuſata.

§. XXIX. Finem ciuilibus materiis imponat quæſtio, ſi domus quædam adeo ſpectris turbetur, vt plane inhabitari non poſſit, an nihilominus integra onera fiſco ex eadem ſoluenda? Hic negatiua reſponſio potior. Licet enim obtendas, quod onera publica non pro ſolo vſu ſoluantur, quia tamen quantitas onerum pro ſingulis domibus determinari ſolet, valde iniquum videtur, poſtulare, vt ordinaria tributa pendantur ex ædibus, quæ, propter vſum penitus impeditum, ferme non intelliguntur in bonis eſſe. Sed huiusmodi quæſtiones magis dependent ex vſu atque conſuetudine loci, quam ex diſpoſitione iuris ciuilis, ideoque leui brachio rem tetigiſſe, ſufficiat.

An fiſco ſoluenda onera de domo propter ſpectra non habitabili.

§. XXX. Iam ad cauſſas criminales deuoluti, qua- *An ſpectri*

imputatio criminis attendenda?

tenus aliqua noſtri thematis applicatio facienda, videbimus. Initio, notum eſt, ex hiſtoriis pariter & vſu inter homines quotidiano, quod ſpectra domeſtica, die Kobolde, multa ſæpe hominibus imputare, vel etiam diſtincte in memoriam reuocare ſoleant, quæ ante multos retro annos minus recte factitauerunt, quale quid clerici ordinis cuidam, viro inter ſuos non exiguæ auctoritatis, in ciuitate H. contigiſſe accepimus, qui a Koboldo, ad admirationem vsque, de turpiter olim geſtis commonitus eſt. Affine exemplum legas apud Cardanum *de ſubtilitate lib. 19. p. 669.* Num ergo talis incuſatio ſpectri ſat indicii contra incuſatum præbebit, ſimulque cauſſam dabit, vt ad inquiſitionem iudex deueniat? Reſp. quanquam non omnia falſa reputanda, quæ a diabolo enunciantur, (ſiquidem interdum vera dicere poteſt) quia tamen de Koboldis in ſpecie conſtat, quod ludificandi homines occaſionem nullam omittant, atque illuſionibus mordaciſſimis eximie delectentur, hinc, niſi aliæ ſuperueniant circumſtantiæ, facti ſuſpicionem præbentes, iſthæc non attendenda exiſtimo: quodſi tamen mali mores illius hominis concurrant, & fama iam quoque de crimine imputato orta ſit, tum profecto non plane negligendum hoc indicium ſtatuo. Qua occaſione & illud notandum, quod teſtimonium ſpectri, de innocentia eius, qui pro delicti reo detinetur, obſtare non debeat, quo minus, ordinaria iuris via, per inquiſitionem contra illum procedatur, licet enim *Act. 16. v. 17.* expreſſe legamus, ſecundum veritatem teſtificatum eſſe Satanam, per obſeſſos, de Apoſtolis Paulo & Barnaba, hoc tamen ſpeciali Dei diſpoſitione factum, nihil impedit quin pater mendaciorum forte ex colluſione cum ipſo delinquente defenſionem eius ſuſcipiat.

§. XXXI. Si cædes hominis facta ex fama denuncietur,

tur, nec tamen de veritate adhuc dum conſtet, in loco autem, vbi patrata creditur, ſpecies occiſi, vel ſanguine rubentis, vel aliqua parte corporis vulnerati, frequenter ſe oſtentet, quæritur, anne præſumtio exinde capienda de veritate homicidii commiſſi? Reſp. quod ſic, & puto, vel ex hoc capite iudici incumbere neceſſitatem, ſeuerius inquirendi in criminis auctores, ſi quos forte ſuſpectos habeat. Verum, quod hinc vulgo concludunt, ideo vmbram occiſi apparere, weil er nicht ehe ruhen könne, bis dem Thäter ſein Recht geſchähe, vaniſſimum eſt, nouimus enim, in locis executionum ordinariis frequentiſſime conſpici, qui ſummo iure capitale ſupplicium promeruere.

Si ſpectrum occiſi appareat, an indicium factæ cædis præbeat?

§. XXXII. Quodſi quis a ſpectro incitatus fuerit ad delinquendum, quæritur, num excuſationem aut mitigationem pœnæ mereatur, qui ad inſtinctum eiusmodi ſpectri atrox delictum commiſit? Caſus plane notabilis contigit nuper admodum, in pago Comitatus Caſtellenſis, Wieſenbronn dicto, vbi femina quædam, Anna Margaretha Gänſertin, propter incendii crimen ad inquiſitionem tracta, cuius confeſſionem, quantum ad cauſſam delicto prætenſam, ipſiſſimis verbis adducemus, prout legebatur in Actis, menſe ſuperiori ad Inclytam Facultatem Iuridicam huius loci transmiſſis, hunc in modum: *Ad art. 67.* Wer der *delinquentin* Anleitung zu dem *facto* gegeben? *Reſp.* Es wiße kein Menſch nicht drum, ſondern ſie habe es auf des böſen Feindes Einrathen gethan. *Art. 68* Wie und auf was Weiſe der Teuffel das gethan? *Reſp.* Als ſie einſt in ihrer Stube ihr Unglück beweinet, ſey zu erſt ein weißer Geiſt bey ihr geſeſſen, und habe ſie getröſtet, ſie ſolte nur beten, es ſolte ſchon beßer werden, hernach aber ſey ein ſchwartz Männlein zu ihr kommen *Ad art. 69.* Ob ſie dieſe beyde Geiſter deutlich geſehen? *Reſp.* Habe beyde

An mitiganda pœna delinquentis ex inſtinctu ſpectri?

beyde recht deutlich gesehen. *Ad art.* 71. Was das schwartze Männlein gesagt? *Resp.* Warum sie sich so bekümmere, sie solle ihm das Hauß anstecken, so sey er wieder geputzt, und wären diese Leute ohne dem nichts nutz, worauf sie: das Blut JEsu Christi, gebetet, davon es alsobald zur Thür hinaus gelaufen, und selbige zu geschmißen, bald aber wiederkommen, u. eben die ersten Worte gesagt, sie solte es nur anzünden, sie werde nicht ertappet werden. *Ad articul. additionalem* 7. Ob es dann gewiß wahr sey, daß der Teufel ihr sichtbarlich erschienen? *Resp.* Ja es könne nicht anders seyn. Bey dem ersten Brand sey er gantz klein gekommen, mit einem schwartzen Kleid, daß anderemal mit einem braunen Kleid als ein *Caualier*, und ihr gedrohet, wann sie es nicht thun wolle, wolte er ihr den Halß umdrehen, als sie gesagt, sie fürchte sich, sie käme in Unglück, habe er ihr gesagt, sie solle es nur thun, wolle sie schon verwahren, daß sie niemand ertappen solte. Daß drittemal, sey er wieder zu ihr kommen, als ihr Mann eben ins Nachbars Hauß gegangen, und habe ihr gesagt, nun habe sie genug gethan, ietzt seyn ihre Feinde getilget, hätte aber, weil kein Licht in der Stube gewesen wäre, nichts sehen können, worauf sie gegangen und ein Licht angezündet, da der Teufel denn wieder kommen, ihren Bedüncken nach, in einem braunen Kleid, denn sie nicht genau acht auf ihn gehabt, und ihr gesagt, wann sie das dritte würde angezündet haben, sey es genug, und ihre Feinde getilget. *Ad artic.* 8. Woher sie wissen könne, daß der Teufel und nicht ein Mensch gewesen? *Resp.* Sey kein Mensch gewesen, weil er Geiß-Füsse gehabt. *Ad arti.* 9. Ob sie solches eigentlich gesehen und wahrgenommen. *Resp.* Habe es recht eigentlich gesehen. *Ad artic.* 11. Ob ihr nicht vorhero auch ein weisser Geist erschienen? *Resp.* Bey dem ersten Hauß, als sie es angezündet gehabt, sey ein weisser Geist kommen, u. sie getröstet, und ihr

gesagt,

gesagt, sie solte sich nicht so betrüben, der böse Feind möchte sonst sie gar in seinen Klauen bekommen. *Ad articul. 13.* Ob sie der weise Geist nicht gestrafet wegen dieser bösen That? *Resp.* Habe gesagt, sie solte es nicht gethan haben. *Ad artic. 14.* Ob er sie denn nicht abgemahnet, sie solle es nicht thun? *Resp.* Habe gesagt, sie solle es nicht mehr thun, sondern fleisig beten, so würde GOtt ihr die begangene Sünde vergeben. *Ad artic. 15.* Ob der weise Geist in Gefängniß bey ihr gewesen? *Resp* Sey, ehe sie die That bekant, bey ihr gewesen, und zu ihr gesagt, sie solte ihr Hertz ausschütten, und offenbahren, was sie gethan hätte. Quantum ergo ad decisionem quæstionis, nollem absolute ad illam respondere, vel negando, vel affirmando. Impunitatem sane, nunquam ex hac ratione, quia diaboli impulsu peccatum est, reo concedi posse, nemo non videt, interim, rigoris in puniendo caussam idem interdum præstare, iudico. Cum distinctione tamen. Si quis enim simpliciter tantum maligni spiritus instinctum alleget, cuius occasione facinoris committendi consilium ceperit, hoc a iudice nequaquam attendendum arbitror: cum & ipse reus probe sciuerit, eiusmodi tentationibus primo quoque insultu resistendum fuisse, &, ex vsu iudiciorum constet, nimis vulgatam esse excusationem perditissimorum hominum, qua, deprauatæ mentis suæ vitio neglecto, diabolum criminis auctorem vnice caussantur. At vero, si constanter inquisitus asseuerare pergat, exagitatum se a spectro diabolico, visibili specie apparente, sub comminatione suffocationis, aut colli contorquendi, ad immane quid audendum adactum esse, spatium animi recolligendi vix habuisse, de nouo subinde idem sibi ingestum esse, donec in peccatum consentiret; his concurrentibus circumstantiis, (adde, si vita ante acta manifesto scelere non inquinata) nihil vereor pronunciare, quod

mi-

mitigatio ſupplicii ordinarii recte adhibeatur. Licet enim palam ſit, ſpiritualibus armis etiam illiusmodi ferociores impetus repelli poſſe, dolenda tamen ſors miſerorum hominum, qui, oſtentato a ſatana mortis periculo, facile malis ſuis ſuccubuere, quare generalis cautio, quod pœna ſemper in mitiorem partem flectenda, hic non abſurde applicabitur.

In carcere a ſpectris infeſtato non debet detineri delinquens.

§. XXXI. Cum dæmoniacæ apparitiones in locis tenebricoſis frequentiores eſſe ſoleant, quod promptior ibi terrendi materia, inde fit, vt carceres obſcuri plerumque etiam ſpectris infeſtentur. Non inutilis ergo hic oritur quæſtio: An ſalua conſcientia iudex capitalis criminis reum in eiusmodi carceres detrudere poſſit, quos de ſpectris ipſe nouit ſuſpectos haberi? Quod omnino negandum opinor, ſiquidem hac ratione de induſtria quaſi vitæ periculo exponitur inquiſitus, quod contra finem incarcerationis eſt, carcer enim ad cuſtodiam datur, non ad pœnam, vid. *l. 1. C. de cuſtod. reor.* & ſi delinquens non debet in obſcuro tetro & ſubterraneo carcere detineri, Gomez. *de delictis cap. 9. n. 6.* Menoch *de A. I. Qu. L. 2. caſu 305. n. 5.* Guazzinus *in defenſa reorum Vita, c. 1. n. 55.* multo minus, eligi poteſt illiusmodi qui propter laruas diabolicas formidabilis putatur, cum ita puniendum ſit corpus, vt parcatur animæ, adeoque cauendum, ne ad deſperationem adactus captiuus, ſibimet ipſi violentas manus inferat. Quare inconſulti ſunt illi iudices, qui atrocioris criminis reos, ex affectato rigore, (pro compeſcenda contumacia) carceribus illis includunt, quos diabolicis turbis inquietari, non vno ſæpe exemplo edocti, quin & propter abuſum iurisdictionis vtique puniri debent, ipſi autem incarcerato, dicta pœna mitigari, arg. *l. 23. C. de pœnis.* ibique Brunnem. Hartm. Piſtor. *obſeruat. 177. n. 27. ſeqq.* Carpz. *Prax. Crim. qu. 143. n. 49.*

§. XXXIV

§. XXXIV. Illud adhuc neceſſum erit annectere, quale crimen committatur eo caſu, quando quis forma terrifica ob ambulando, vel turbas excitando &c. ſpectri, vt ita loquar, perſonam mentitur? Et, cum ſpeciale omnino nullum in iure noſtro nomen proditum ſit, quo iſthæc malitia vocari debeat, ſtellionatum proxime attingere puto, ſi ad illudendum aliis horribilem formam effinxerit; quod ſi his illuſionibus extorquere, quæ forte hactenus conſtanter denegata, quæſiuerit, ad concuſſionis crimen haud inconcinne referri poteſt. Seueriori autem pœna coërcendam eſſe pertulantiam eiusmodi hominis, qui pro ſpectro ſeſe gerere non erubuerit. nemo facile negabit, non tantum, ſi manifeſtum aliis damnum vel periculum hoc modo intulerit, verum etiam, ſi nudæ ſaltem illuſionis gratia, in loco forte publico, laruam quandam oſtentauerit: intereſt enim Reipubl., ne credula nimis multitudo vano timore impleatur, qui variis ſuperſtitionibus poſtmodum concipiendis anſam præbeat. Aliud plane conſilium medicorum eſt, ſi quando melancholicis curandis adhibeant ſpectrorum effictiones, de quo vid. Celeb. Wedel. *Diſput. cit. p. 29.* vbi lepidam in hanc rem ex Heurnio hiſtoriam refert.

Quale crimen effictio ſpectri doloſa.

§. XXXV. Supereſt, vt de officio magiſtratus circa ſpectra, coronidis loco, nonnulla adiiciamus. Primum quidem, ſi quam forte famam, de ſpectris hinc inde vagantibus, per ora ciuium volitare magiſtratus animaduertat, ſedulo ipſi inquirendum puto, quatenus aliquid veri ſubſit, non tantum, ne falſis relationibus inuicem ſibi ciues imponant, atque ita vel publicas vel priuatas ædes, absque cauſſa, infames reddant; verum etiam, ne per ſagas forte, aut artibus magicis impiorum

De officio magiſtratus circa ſpectra.

hominum, iſta varii generis terriculamenta repræſententur, cuius exemplum vide apud B. Arndium *Comment. ad Pſalm. conc. 3. in Pſ. 91.* Si quis porro magiſtratui ſe offerat, expulſionem ſpectri, (quod in loco, vel publ. vel priuato ſentitur) tentaturus ſeu, violenta ratione, ſeu imprecationibus, obteſtationibus, variisque ſignis, id efficere ſpondeat, hunc neutiquam admittendum exiſtimo, non magis atque illum, qui, forte oborto incendio, flammam ignis prohibere vlteriori progreſſu, das Feuer verſprechen, audeat. Etenim vix eſt, vt eiusmodi expulſionis violentæ conſilium non proueniat, ex temeritate profanæ mentis, aut fallaci ſuperſtitione, aut, quod magis deteſtandum, ex colluſione cum Satana, quo caſu diabolus diabolum pellit: idcirco inter chriſtianos nihil tale tolerari debet, quibus alia prorſus remedia aduerſus dæmonem ſuppetunt.

De officio miniſtri Eccleſiæ.

§. XXXVI. Ad officium miniſtri eccleſiæ imprimis pertinebit, vt, accepto nuncio de ſpectris in domo tumultuantibus, mature commonefaciat poſſeſſores eius, & alios, quos hæc res tangit, ne, ſi rudiores quodammodo ſint, ignorent amplius, quid iſtud ſibi velit, quæ mali cauſſa, quæ origo; ſi infirmo nimis animo, ne immodico metu deiici mentem patiantur; ſi peruicaces ac temerarii, ne contemptu ſpectrorum intempeſtiuo audaciæ pœnas in ſe prouocent; ſi impatientes, ne ſuperſtitioſa vel violenta remedia, imprudenti conſilio, a veneficis expetant. In vniuerſum autem, primaria pars officii miniſtri eccleſiæ fuerit, vt ardentiſſimis precibus tum ipſis domeſticis adeſſe, tum, ſi res poſtulet, publicas in eccleſia precationes pro frangenda diaboli potentia inſtituere nihil cunctetur, his enim remediis feli-

felicius fugabitur dæmon, quam crucis ſigno, & aquæ benedictæ aſperſione, vt & angelica ſalutatione, quo pacto repulſum refert Delrio *Diſquiſit. magic. lib. VI. c. 2. ſect 3. qu. 3. n. 518.* De cetero, num adiurare liceat ſpectra vel exorciſare, vid. Königii *Heptas Caſuum conſc. miſcell. p. 19 ſeqq.* vbi negatiuam recte tuetur.

§. XXXVII. Officium denique Chriſtianorum omnium circa ſpectra, Beatiſſimus Lutherus, magnifica ſatis voce, ac Luthero digna, ſequentem in modum exponit: *De officio priuatorum in genere.*

Darumb ſoltu alles ſolch Geſpücknis der Geiſter frey und frölich in den Wind ſchlagen, und dich nicht für ihnen fürchten, ſo werden ſie dich auch wohl mit frieden laſſen. Und iſts, daß du etwa in deinem Hauſe haſt einen Polter- und Rumpel-Geiſt, ſo mache nicht viel diſputirens, und wiſſe, daß da kein gut Geiſt iſt, und er nicht von GOTT kommt, mache das Creutz für dich, und faſſe den Glauben zu Hertzen: Hat ihm GOtt verhänget, dich zu ſtraffen, wie den frommen Hiob, ſo ſey bereit, und leide es willig; iſts aber ſein eigen Spiel, ſo verachte ihn im ſtarcken Glauben, und erwege dich nur friſch auf GOttes Wort, denn er wird dir GOttes Wort nicht anbeiſſen, da habe keinen Zweifel. *Part. 1. Poſtill. Eccl. Conc. in Feſto trium Regum p. m. 170.*

SOLI DEO GLORIA.

COROLLARIA.

I.

HOmo chriſtianus vix habendus eſt, qui ſpectra omnia negat ac ridet.

II.

II.

Absurda est illa formula: **Alle gute Geister loben GOtt den HErren,** si aduersus spectra adhibeatur.

III.

Ius Principis circa religionem sæpe coniunctum est cum periculo conscientiarum.

IV.

Bella christianorum offensiua, neque ex antiqui, neque ex noui fœderis Codice sacro defendi satis possunt.

V.

Non mox Anabaptisticum putandum est, si quis de necessitate pœnarum capitalium, iure nou. testam., dubitet.

VI.

Iuramenta inter Christianos licita puto, sed ex Ebr. 6. v. 16. minime probanda, interim, parcius adhibenda.